

Urszula Wilczyńska
Neonila Szeszenia-Dąbrowska
Wojciech Sobala
Danuta Drożdż

CHOROBY ZAWODOWE STWIERDZONE W POLSCE W 2010 R.

OCCUPATIONAL DISEASES IN POLAND, 2010

Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, Łódź
Zakład Epidemiologii Środowiskowej

STRESZCZENIE

Wstęp: W doniesieniu przedstawiono podstawowe dane o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2010 r. **Materiał i metody:** Podstawą opracowania były „Karty stwierdzenia choroby zawodowej” wystawione przez stacje sanitarno-epidemiologiczne w 2010 r. i przesłane do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych w Instytucie Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi. Dane przedstawiono z uwzględnieniem jednostek chorobowych, płci i wieku osób chorych, okresu narażenia w miejscu pracy na czynniki szkodliwe powodujące stwierdzoną patologię oraz w zależności od działów gospodarki narodowej i województw. Zapadalność scharakteryzowano za pomocą współczynników obliczanych w stosunku do liczby zatrudnionych lub do liczby pracujących. **Wyniki:** W 2010 r. stwierdzono 2933 przypadki chorób zawodowych. Współczynnik zapadalności wynosił 28,3 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższą zapadalnością charakteryzowały się pylice płuc (7,6 na 100 tys.) i choroby zakaźne lub pasożytnicze (7 na 100 tys.). Na następnych miejscach znalazły się ubytek słuchu (3,2 na 100 tys.) i przewlekłe choroby narządu głosu (3,1 na 100 tys.). W 77% przypadków chorób zawodowych okres narażenia na czynnik szkodliwy wynosił co najmniej 20 lat. W przemyśle najwyższą zapadalność odnotowano w górnictwie i wydobywaniu (368,2 na 100 tys.). Województwem o najwyższej zapadalności było śląskie (79,7 przypadków na 100 tys. zatrudnionych), a najniższy był współczynnik dla województwa mazowieckiego (9,7 na 100 tys.). **Wnioski:** Liczba przypadków chorób zawodowych w stosunku do poprzedniego roku zmalała o 213, tj. o 6,8%, a współczynnik zapadalności o 5,4%. W liczbach bezwzględnych największy spadek odnotowano w chorobach narządu głosu (o 302 przypadki, tj. o 48,5%), a największy wzrost w pylicach płuc (o 156 przypadków, tj. o 24,6%). Med. Pr. 2011;62(4):347–357

Słowa kluczowe: choroby zawodowe, rejestr, zapadalność

ABSTRACT

Background: The aim of the paper was to present basic statistical data on occupational diseases diagnosed in 2010. **Material and methods:** The work was based on the data compiled from “Occupational Disease Reporting Forms” received by the Central Register of Occupational Diseases in 2010. The data comprised information on nosologic units, gender and age of patients, and duration of occupational exposure to harmful agents responsible for the development of specified pathologies. These data were further classified by sectors of the national economy and voivodeships. The incidence was specified in terms of the number of cases in relation to paid employees or to employed persons. **Results:** The number of occupational diseases diagnosed in 2010 accounted for 2933 cases. The incidence rate was 28.3 cases per 100 000 paid employees. The highest incidence rates were noted for pneumoconioses (7.6/100 000), infectious and parasitic diseases (7/100 000), hearing loss (3.2/100 000) and chronic voice disorders (3.1/100 000). As many as 77% of patients affected by occupational diseases had been exposed to harmful agents for longer than 20 years. In industrial sectors of the national economy, the highest incidence rate was noted in mining and quarrying (368.2/100 000). Taking into account geographic distribution of occupational diseases, the highest incidence was recorded in the Silesian and the lowest in the Mazovian voivodeships (79.7 and 9.7 cases per 100 000 employed persons, respectively). **Conclusions:** A decrease of 213 (6.8%) cases of occupational diseases and a decrease of 5.4% in their incidence rate over previous year were noted. The greatest drop in the number of cases was noted in chronic voice disorders (of 302 cases — 48.5%) and the greatest rise in pneumoconioses (of 156 cases — 24.6%). Med Pr 2011;62(4):347–357

Key words: occupational diseases, register, incidence

Adres 1. autorki: Zakład Epidemiologii Środowiskowej, Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera,
ul. św. Teresy 8, 91-348 Łódź, e-mail: wies@imp.lodz.pl
Nadesłano: 20 czerwca 2011
Zatwierdzono: 4 lipca 2011

WPROWADZENIE

Statystyka chorób zawodowych prowadzona w Polsce systematycznie od 1971 r. dostarcza informacji na temat ewidentnych skutków zagrożeń dla zdrowia występujących w środowisku pracy, pozwala śledzić zmiany zjawiska w czasie i wskazać w populacji pracujących grupy zwiększonego ryzyka.

Celem niniejszej publikacji jest prezentacja podstawowych danych o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2010 roku. Więcej szczegółowych informacji można znaleźć w książce pt. „Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r.” (1).

MATERIAŁ I METODY

Podstawą doniesienia są dane o chorobach zawodowych zgłoszonych w 2010 r. przez stacje sanitarno-epidemiologiczne z terenu całej Polski do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych prowadzonego w Instytucie Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi. Analizę przeprowadzono według jednostek chorobowych wymienionych w obecnie obowiązującym wykazie chorób zawodowych (2). Uwzględniono także płeć i wiek osób, u których orzeczono chorobę zawodową, oraz ich miejsce pracy, czynnik przyczynowy patologii i czas trwania ekspozycji zawodowej. Dane przedstawiono w liczbach bezwzględnych oraz współczynnikach zapadalności. Do obliczenia współczynników przyjęto najnowsze dane, tj. za rok 2009 (3).

WYNIKI

Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. według jednostek chorobowych

W 2010 r. stwierdzono w Polsce 2933 przypadki chorób zawodowych. Najliczniej rozpoznawane były pylice płuc — 790 przypadków (26,9% ogółu patologii zawodowych). Dominowały pylice górników kopalni węgla — 564 przypadki (71,4% w tej grupie), pylica krzemowa — 108 przypadków (13,7%) i pylica azbestowa — 88 przypadków (11,1%).

Drugą grupą pod względem liczby przypadków były choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa — 729 przypadków, tj. 24,9% ogółu chorób zawodowych. Zdecydowanie przeważała tu borelioza, z liczbą 557 przypadków, co stanowi 76,4% tej grupy. U 96 osób rozpoznano wirusowe zapalenie wątroby (wzw) (13,2% wszystkich chorób zakaźnych), w 72 przypadkach było to wzw typu C, a w 24 typu B.

Orzeczono 49 przypadków gruźlicy pochodzenia zawodowego, co stanowi 6,7% wszystkich chorób zakaźnych.

Na trzecim miejscu znalazł się obustronny trwały ubytek słuchu — 331 przypadków, co daje 11,3% wszystkich chorób zawodowych.

Kolejną grupę stanowiły przewlekłe choroby narządu głosu spowodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym — 321 przypadków (10,9%). Dominowały tu niedowład mięśni wewnętrznych krtani — 197 stwierdzeń (61,4% w tej grupie) i wtórne zmiany przerostowe fałdów głosowych — 108 przypadków (33,6%).

Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego stwierdzono u 194 osób (6,6% wszystkich przypadków). W 187 przypadkach był to zespół cieśni w obrębie nadgarstka (96,4% w tej grupie), a w 7 — zespół rowka nerwu łokciowego (3,6%).

Przewlekłe choroby układu ruchu z liczbą 131 przypadków znalazły się na szóstym miejscu, stanowiąc 4,5% ogólnej liczby chorób zawodowych. Największy udział w tej grupie (34,4%) miało przewlekłe zapalenie nadkłykcia kości ramiennej.

Łączny udział sześciu wymienionych grup patologii wynosił 85,1% wszystkich chorób zawodowych (ryc. 1). Pozostałe jednostki chorobowe zgłaszane były z częstością nieprzekraczającą 3,8%.

Następną kategorią były choroby skóry — 110 przypadków (3,8%), wśród których 84 przypadki (76,4% tej grupy) stanowiły alergiczne kontaktowe zapalenia skóry.

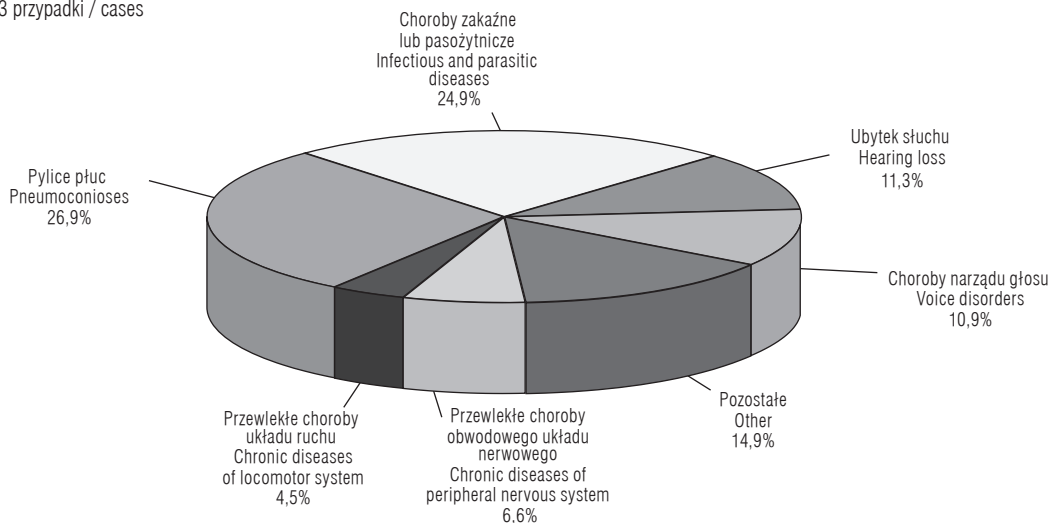
Odnotowano 100 przypadków nowotworów (3,4% wszystkich chorób). Jako główny czynnik przyczynowy nowotworu najczęściej wymieniano azbest (61 przypadków) i promieniowanie jonizujące (12 przypadków). Najliczniej stwierdzane były raki płuca (50 przypadków) i międzybłoniaki (32 przypadki, w tym 31 opłucnej i 1 otrzewnej).

Stwierdzono 58 przypadków zespołu wibracyjnego (2% wszystkich chorób). Dominowały w nim zmiany kostno-stawowe, które występowały u 32 osób (55,2% w tej grupie). Zaburzenia o charakterze mieszanym stwierdzono u 14 osób (24,1%), a zmiany naczyniowo-nerwowe u 12 osób (20,7%).

U 44 osób rozpoznano astmę oskrzelową (1,5%), po 36 osób (1,2%) miało orzeczone choroby opłucnej lub osierdzia i alergiczny nieżyt nosa, a 16 osób (0,6%) — przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli.

Odnotowano 14 przypadków (0,5% wszystkich chorób) ostrych i przewlekłych zatruc substancjami chemicznymi lub ich następstw. Czynnikiem przyczynowym 5 zatruc był ołów, 3 — dwusiarczek węgla, 2 — ksylen. Inne substancje powodowały po jednym przy-

Ogółem / Total: 2933 przypadki / cases

Ryc. 1. Struktura chorób zawodowych w Polsce w 2010 r.
Fig. 1. Structure of occupational diseases in Poland, 2010.

padku zatruc. Zatruciom ostrym, tzn. takim, których objawy wystąpiły po narażeniu nieprzekraczającym jednej zmiany roboczej, uległy 2 osoby.

Udział każdej z pozostałych patologii zawodowych nie przekraczał 0,3%. Wszystkie grupy chorób odnotowane w 2010 r. przedstawione są w tabeli 1.

Tabela 1. Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. według jednostek chorobowych
Table 1. Occupational diseases by nosologic units, Poland, 2010

Choroby zawodowe Occupational diseases	Przypadki Cases [n]	Współczynnik na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Współczynnik na 100 000 pracujących Rate per 100 000 employed persons
Ogółem / Total	2 933	28,3	21,3
Zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa / Acute and chronic intoxications and their sequels	14	0,1	0,1
Gorączka metaliczna / Metallic fever	2	0,0	0,0
Pylice płuc / Pneumoconioses	790	7,6	5,7
Choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu / Diseases of pleura or pericardium induced by asbestos dust	36	0,3	0,3
Przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli / Chronic obstructive bronchitis	16	0,2	0,1
Astma oskrzelowa / Bronchial asthma	44	0,4	0,3
Zewnętrzno pochodne alergiczne zapalenie pęcherzyków płucnych / / Extrinsic allergic alveolitis	8	0,1	0,1
Ostre uogólnione reakcje alergiczne / Acute general allergic reactions	1	0,0	0,0
Byssinoza / Byssinosis	–	0	0
Beryloza / Berylliosis	–	0	0
Choroby płuc wywołane pyłem metali twardych / Lung diseases induced by hard metals dust	2	0,0	0,0
Alergiczny nieżyt nosa / Allergic rhinitis	36	0,3	0,3

Tabela 1. Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. według jednostek chorobowych — cd.
Table 1. Occupational diseases by nosologic units, Poland, 2010 — cont.

Choroby zawodowe Occupational diseases	Przypadki Cases [n]	Współczynnik na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Współczynnik na 100 000 pracujących Rate per 100 000 employed persons
Zapalenie obrzękowe krtani o podłożu alergicznym / Edematous laryngitis induced by allergy	–	0	0
Przedziurawienie przegrody nosa / Nasal septum perforation	1	0,0	0,0
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	321	3,1	2,3
Choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego / Diseases caused by ionizing radiation	1	0,0	0,0
Nowotwory złośliwe / Malignant neoplasms	100	1,0	0,7
Choroby skóry / Skin diseases	110	1,1	0,8
Przewlekłe choroby układu ruchu / Chronic diseases of locomotor system	131	1,3	1,0
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	194	1,9	1,4
Ubytek słuchu / Hearing loss	331	3,2	2,4
Zespół wibracyjny / Vibration syndrome	58	0,6	0,4
Choroby wywołane pracą w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego / Diseases induced by work under increased atmospheric pressure	1	0,0	0,0
Choroby wywołane działaniem wysokich albo niskich temperatur otoczenia / Diseases induced by high or low temperature of the environment	–	0	0
Choroby układu wzrokowego / Diseases of visual system	7	0,1	0,1
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	729	7,0	5,3

Stwierdzone przypadki chorób zawodowych dotyczyły 2862 osób (tj. 0,03% populacji zatrudnionych). U 2,3% z nich rozpoznano więcej niż jedną jednostkę chorobową (tab. 2).

Tabela 2. Osoby ze stwierdzoną chorobą zawodową w 2010 r. według liczby rozpoznanych jednostek chorobowych
Table 2. Patients with occupational disease according to the number of nosologic units, Poland, 2010

Jednostki chorobowe stwierdzone u 1 osoby Nosologic units per 1 person [n]	Osoby Persons [n]	Przypadki Cases [n]
1	2 795	2 795
2	64	128
3	2	6
4	1	4
Ogółem / Total	2 862	2 933

W grupie 64 osób ze stwierdzonymi dwiema jednostkami chorobowymi najczęściej było tych, u których współwystępowały astma oskrzelowa i alergiczny nieżyt nosa (18 osób), choroba układu ruchu i obwodowego układu nerwowego (17 osób) oraz pylica płuc i nowotwór złośliwy (5 osób, w tym 4 chorowały na raka płuca, a jedna na międzybłoniaka otrzewnej).

U dwójga pacjentów z trzema rozpoznaniem współwystępowały pylica płuc, ubytek słuchu i zespół wibracyjny oraz alergiczny nieżyt nosa, choroba skóry pod postacią pokrzywki kontaktowej i choroba układu wzrokowego.

Osoba z czterema rozpoznaniem cierpiała z powodu astmy oskrzelowej, alergicznego nieżytu nosa, pokrzywki kontaktowej i choroby układu wzrokowego.

Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. w porównaniu z rokiem poprzednim

W 2010 r. liczba nowo stwierdzonych chorób zawodowych w porównaniu do roku 2009 spadła o 213 przy-

padków, tj. o 6,8%. W liczbach bezwzględnych największy spadek odnotowano w przewlekłych chorobach narządu głosu (o 302 przypadki), co daje wskaźnik spadku o 48,5%, i w chorobach zakaźnych lub pasożytniczych (o 159 przypadków — 17,9%).

Jednocześnie nastąpił znaczny wzrost liczby przypadków pylic płuc — o 156 (tj. o 24,6%), i przypadków ubytku słuchu — o 70 (tj. o 26,8%).

Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. w zależności od płci, stażu pracy w narażeniu i wieku w chwili rozpoznania

W strukturze chorób zawodowych w 2010 r. według płci, analogicznie do lat poprzednich, przeważali mężczyźni, u których stwierdzono 1990 przypadków, tj. 67,8% ogółu chorób zawodowych.

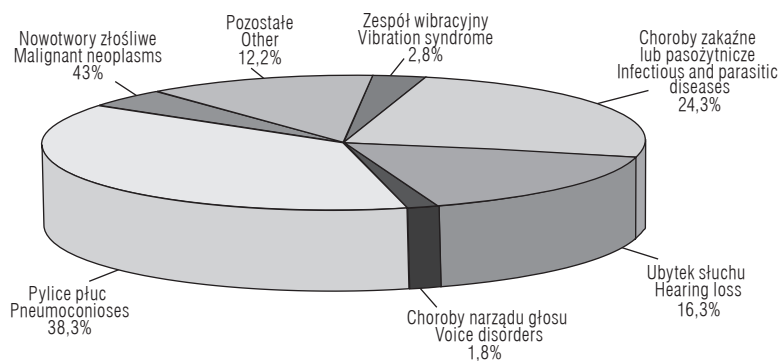
Dotyczyła ich większość rozpoznanych przypadków pylic płuc, chorób zakaźnych, ubytku słuchu, nowotworów złośliwych, zespołu wibracyjnego, chorób opłucnej wywołanych pyłem azbestu, astmy oskrzelowej, alergicznego nieżytu nosa, zatruc, zewnątrzpochodnego zapalenia pęcherzyków płucnych i chorób układu wzrokowego. Tylko u mężczyzn wystąpiły przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli, choroby płuc

wywołane pyłem metali twardych, gorączka metaliczna, uogólniona reakcja alergiczna, choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego (zaćma) lub pracą w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego (uraz ciśnieniowy) oraz przedziurawienie przegrody nosa.

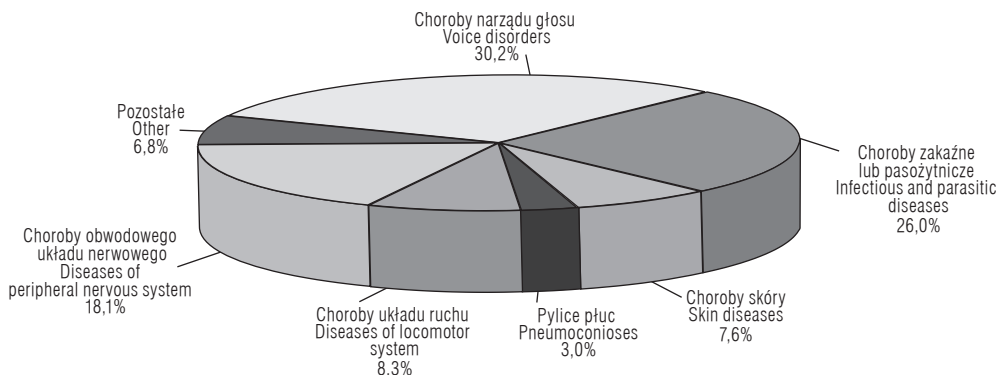
Strukturę chorób zawodowych u mężczyzn i kobiet obrazuje rycina 2.

Podobnie jak w latach poprzednich większość stwierdzonych w Polsce w 2010 r. chorób zawodowych powstała w wyniku wieloletniej ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe. Po wyłączeniu z analizy tych chorób, dla których okres narażenia na czynnik etiologiczny nie odgrywał istotnej roli w ich powstaniu (tj. chorób zakaźnych i inwazyjnych oraz chorób o podłożu alergicznym) okazało się, że 92% stwierdzonych przypadków powstało po minimum 10-letnim, a 77% po 20-letnim okresie pracy w kontakcie z czynnikiem, który był przyczyną zachorowania (tab. 3). Znalazło to również odzwierciedlenie w strukturze chorób zawodowych według wieku. Ogółem 92,9% stwierdzeń dotyczy osób powyżej 40. roku życia. Najliczniejsza była grupa osób w wieku 50–59 lat (45% ogółu przypadków) (tab. 4).

Mężczyźni / Males:
1990 przypadków / cases

Kobiety / Females:
943 przypadki / cases

Ryc. 2. Struktura chorób zawodowych wśród mężczyzn i kobiet w Polsce w 2010 r.
Fig. 2. Structure of occupational diseases among males and females in Poland, 2010.

Tabela 3. Choroby zawodowe stwierdzone w 2010 r. według okresu narażenia* i płci
Table 3. Occupational diseases by duration of exposure* and gender, Poland, 2010

Okres narażenia [w latach] Duration [years]	Przypadki Cases					
	ogółem total		mężczyźni males		kobiety females	
	n	%	n	%	n	%
≤ 4	78	3,7	47	3,2	31	4,6
5–9	91	4,3	50	3,5	41	6,2
10–14	136	6,4	85	5,9	51	7,7
15–19	182	8,6	125	8,6	57	8,6
≥ 20	1 626	77,0	1 142	78,8	484	72,9
Ogółem / Total	2 113	100,0	1 449	100,0	664	100,0

* W tabeli nie uwzględniono 820 przypadków (541 u mężczyzn, 279 u kobiet), w których okres narażenia nie miał znaczenia / 820 cases (541 in males, 279 in females) with exposure data not available or applicable are not included.

Tabela 4. Choroby zawodowe stwierdzone w 2010 r. według wieku i płci
Table 4. Occupational diseases by age and gender, Poland, 2010

Wiek [w latach] Age [years]	Przypadki Cases					
	ogółem total		mężczyźni males		kobiety females	
	n	%	n	%	n	%
≤ 29	35	1,2	19	1,0	16	1,7
30–39	174	5,9	104	5,2	70	7,4
40–49	590	20,1	379	19,0	211	22,4
50–59	1 320	45,0	827	41,6	493	52,3
≥ 60	814	27,8	661	33,2	153	16,2
Ogółem / Total	2 933	100,0	1 990	100,0	943	100,0

Choroby zawodowe w zależności od zawodów

Najliczniejszą kategorią zawodową wśród osób ze stwierdzoną chorobą zawodową byli robotnicy przemysłowi i rzemieślnicy, stanowiący 44,7% ogółu (1310 przypadków). W tej liczbie dominowali górnicy i robotnicy budowlani (552 osoby) oraz robotnicy obróbki metali i mechanicy maszyn i urządzeń (465 osób).

Udział następnej pod względem liczebności kategorii zawodowej — specjalistów — wyniósł 14,8% (435 osób). Zdecydowaną większość (73,3%) stanowili w niej specjaliści z zakresu szkolnictwa (319 osób). Znacznie mniej liczna (1,5%) była grupa pracujących w dziedzinie nauk biologicznych i ochrony zdrowia (44 osoby).

Współczynniki zapadalności na choroby zawodowe

Roczny współczynnik zachorowalności na choroby zawodowe w 2010 r. wyniósł 28,3 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższe współczynniki zachorowalności dotyczyły pylic płuc, chorób zakaźnych lub pasożytniczych, ubytku słuchu, przewlekłych chorób narządu głosu, chorób obwodowego układu nerwowego, chorób układu ruchu i chorób skóry (tab. 1).

Zachorowalność ogólna wśród mężczyzn była wyższa niż wśród kobiet. Współczynniki wynosiły odpowiednio 36,4 i 19,2 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Jednostkami chorobowymi o najwyższej zapadalności u mężczyzn były pylice płuc, choroby zakaźne lub pasożytnicze i ubytek słuchu. Wśród kobiet, podobnie jak w minionych latach, najwyższą zapadalnością charakteryzowały się przewlekłe choroby narządu głosu. Na kolejnych miejscach znalazły się choroby zakaźne lub pasożytnicze i choroby obwodowego układu nerwowego (tab. 5).

Zapadalność na choroby zawodowe spadła w stosunku do roku ubiegłego o 5,4%. Wpłynął na to głównie znaczny spadek zapadalności na choroby narządu głosu (o 47,5%). Zmniejszył się także współczynnik zapadalności na choroby zakaźne i pasożytnicze. W ubytku słuchu, pylicach płuc i chorobach obwodowego układu nerwowego nastąpił wzrost zapadalności. W tabeli 6. pokazane są współczynniki zapadalności dla 5 najczęstszych chorób zawodowych w roku 2010 w porównaniu z rokiem 2009.

Tabela 5. Choroby zawodowe o najwyższych współczynnikach zapadalności w Polsce w 2010 r. według płci
Table 5. Occupational diseases with the highest incidence rate by gender, Poland, 2010

Choroby zawodowe Occupational diseases	Współczynnik na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees		
	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females
Ogółem / Total	28,3	36,4	19,2
Pylice płuc / Pneumoconioses	7,6	13,9	0,6
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	7,0	8,9	5,0
Ubytek słuchu / Hearing loss	3,2	5,9	0,1
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	3,1	0,7	5,8
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	1,9	0,4	3,5
Przewlekłe choroby układu ruchu / Chronic diseases of locomotor system	1,3	1,0	1,6
Choroby skóry / Skin diseases	1,1	0,7	1,5

Tabela 6. Zapadalność na najczęstsze choroby zawodowe w Polsce w roku 2010 w porównaniu z rokiem 2009
Table 6. Incidence rates of the most frequent occupational diseases in Poland in 2010 compared with 2009

Choroby zawodowe Occupational diseases	Współczynnik zapadalności na 100 000 zatrudnionych Incidence rate per 100 000 paid employees		Wzrost / spadek w roku 2010 w stosunku do 2009 r. Increase / decrease in 2010 in relation to 2009 [%]
	2009	2010	
Ogółem / Total	29,9	28,3	-5,4
Pylice płuc / Pneumoconioses	6,0	7,6	26,7
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	8,4	7,0	-16,7
Ubytek słuchu / Hearing loss	2,5	3,2	28,0
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	5,9	3,1	-47,5
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	1,5	1,9	26,7

Zapadalność na choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. według rodzajów działalności społeczno-gospodarczej

Zachorowalność na choroby zawodowe w poszczególnych sekcjach działalności społeczno-gospodarczej, podobnie jak w latach poprzednich, była z oczywistych względów (rodzaj, rozpowszechnienie i poziom ekspozycji zawodowej) w znacznym stopniu zróżnicowana (tab. 7). W podanych rodzajach działalności społeczno-gospodarczej przedsiębiorstw problem chorób zawodowych jest szczególnie widoczny.

Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo (sekcja A)

W tej sekcji działalności gospodarki narodowej stwierdzono 567 przypadków chorób zawodowych. W przeliczeniu na 100 tys. zatrudnionych zapadalność wynosi-

ła 418,5, a na 100 tys. pracujących — 26,7 przypadków. Wśród rozpoznanych patologii przeważały choroby zakaźne lub pasożytnicze (524 stwierdzenia). Najczęstsza była borelioza, której udział wynosił 96,7%.

Górnictwo i wydobywanie (sekcja B)

W przemyśle wydobywczym stwierdzono 671 przypadków chorób zawodowych (368,2 na 100 tys. zatrudnionych). Dominowały wśród nich pylice płuc (548 przypadków). U 71 osób stwierdzono ubytek słuchu, a u 29 — zespół wibracyjny.

Przetwórstwo przemysłowe (sekcja C)

Stwierdzono 799 przypadków patologii zawodowej (35,3 na 100 tys. zatrudnionych). Najczęstszy był ubytek słuchu (198 przypadków), a następnie pylice płuc (174 przypadków), przewlekłe choroby obwodowego

układu nerwowego (126 przypadków), nowotwory złośliwe (68 przypadków), przewlekłe choroby układu ruchu (67 przypadków) i choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu (32 przypadki).

Budownictwo (sekcja F)

W przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością budowlaną stwierdzono 135 chorób zawodowych. Liczba przypadków w przeliczeniu na 100 tys. zatrudnio-

Tabela 7. Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. według sekcji Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) i płci
Table 7. Occupational diseases in Poland in 2010 by Statistical Classification of Economic Activities in the European Community (NACE) sections and gender

Sekcja PKD NACE section	Przypadki Cases [n]			Współczynnik na 100 000 zatrudnionych (ogółem) Rate per 100 000 paid employees (total)
	ogółem total	mężczyźni males	kobiety females	
Ogółem / Total	2 933	1 990	943	28,3
A Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo / Agriculture, hunting, forestry and fishing	567	442	125	418,5
B Górnictwo i wydobywanie / Mining and quarrying	671	667	4	368,2
C Przetwórstwo przemysłowe / Manufacturing	799	567	232	35,3
D Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych / Electricity, gas, steam and air conditioning supply	18	17	1	12,0
E Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją / Water supply; sewerage, waste management and remediation activities	7	7	–	5,3
F Budownictwo / Construction	135	133	2	18,8
G Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego / Trade; repair of motor vehicles	38	19	19	2,2
H Transport i gospodarka magazynowa / Transportation and storage	33	25	8	5,6
I Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi / Accommodation and catering	9	2	7	4,4
J Informacja i komunikacja / Information and communication	2	1	1	1,0
K Działalność finansowa i ubezpieczeniowa / Financial and insurance activities	5	–	5	1,8
L Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości / Real estate activities	3	3	–	1,8
M Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna / Professional, scientific and technical activities	16	10	6	4,6
N Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca / Administrative and support service activities	6	–	6	1,8
O Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe ubezpieczenia społeczne / Public administration and defence; compulsory social security	25	10	15	2,6
P Edukacja / Education	328	40	288	31,3
Q Opieka zdrowotna i pomoc społeczna / Human health and social work activities	220	22	198	32,9
R Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją / Arts, entertainment and recreation	20	16	4	14,7
S Pozostała działalność usługowa / Other service activities	28	6	22	24,3
Zakład poza granicami kraju / Enterprise division abroad	3	3	–	×

× — brak danych o liczbie zatrudnionych / the number of paid employees not available.

nych wyniosła 18,8. Najwięcej było pylic (59 przypadków), obustronnego trwałego ubytku słuchu (23 przypadki) i nowotworów (17 przypadków).

Edukacja (sekcja P)

Liczba chorób zawodowych w placówkach zajmujących się szkolnictwem wyniosła 328. Współczynnik zapadalności w tej sekcji wynosił 31,3 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Wśród stwierdzonych schorzeń dominowały przewlekłe choroby narządu głosu wywołane nadmiernym wysiłkiem głosowym (306 przypadków), które stanowiły 93,3% w tej grupie.

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna (sekcja Q)

Wśród pracowników zajmujących się tego rodzaju działalnością stwierdzono 220 chorób zawodowych, wśród których 64,1% stanowiły choroby zakaźne lub pasożytnicze (141 przypadków), 11,4% — choroby skóry (25 przypadków), a 9,5% — choroby obwodowego układu nerwowego (21 przypadków). Wśród chorób zakaźnych dominowało wirusowe zapalenie wątroby (94 przypadki, w tym 23 typu B i 71 typu C). U 45 osób rozpoznano gruźlicę. Współczynnik zapadalności na choroby zawodowe wynosił 32,9 przypadków na 100 tys. zatrudnionych.

W celu pogłębienia informacji o chorobach zawodowych wśród zatrudnionych w opiece zdrowotnej i pomocy społecznej dokonano analizy danych w poszczególnych grupach działalności. Okazało się, że najwięcej chorób zawodowych stwierdzono wśród zatrudnionych w opiece zdrowotnej — 200 przypadków, tj. 90,9% ogółu schorzeń występujących w sekcji Q. Dominowały choroby zakaźne lub pasożytnicze — 133 przypadki, w tym 91 wirusowego zapalenia wątroby i 40 gruźlicy. Z pozostałych wymienić należy choroby skóry (25 przypadków) i choroby obwodowego układu nerwowego (18 przypadków). Rozpatrując występowanie chorób zawodowych w wybranych zawodach tej grupy, stwierdzono, że najwięcej zachorowań dotyczyło pielęgniarek — 101 przypadków (50,5%). Według miejsc pracy najwięcej chorób powstało na oddziałach szpitalnych — 137 schorzeń, tj. 68,5% ogółu chorób stwierdzonych w całej grupie pracowników opieki zdrowotnej.

Zróźnicowanie terytorialne zapadalności na choroby zawodowe

W 2010 r. najwyższe, przekraczające poziom ogólnokrajowy współczynniki zapadalności na choroby zawodowe na 100 tys. zatrudnionych odnotowano

w województwach: śląskim (79,7), podlaskim (52,0), zachodniopomorskim (39,6), małopolskim (38,8) i kujawsko-pomorskim (32,5). Najniższa zapadalność była w województwie łódzkim (10,0) i mazowieckim (9,7).

W większości województw (11 z 16), podobnie jak w całym kraju, liczba przypadków patologii zawodowych zmalała w porównaniu z poprzednim rokiem. Spadek wynosił od 4,4% do 49%, a w 10 województwach przekraczał wskaźnik dla Polski wynoszący 6,8%. Relatywnie najbardziej zmniejszyła się liczba chorób zawodowych w województwie wielkopolskim (o 49%), a najbardziej wzrosła w województwie pomorskim (o 57,8%).

Wielkość współczynników jest związana z występującymi na danym terenie zagrożeniami dla zdrowia pracujących. Terytorialne zróżnicowanie zapadalności na klasyczne choroby zawodowe, takie jak pylice płuc i ubytek słuchu, przedstawione we współczynnikach na 100 tys. zatrudnionych, jest odzwierciedleniem zróżnicowania obecności szczególnie szkodliwych przemysłów w poszczególnych województwach. Wśród dominujących obecnie chorób zawodowych znajdują się jednak schorzenia niezwiązane z przemysłem, tj. choroby zakaźne lub pasożytnicze, które występują głównie wśród rolników, leśników i pracowników opieki zdrowotnej, oraz przewlekłe choroby narządu głosu powodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym, dotyczące w zdecydowanej większości nauczycieli. Te dwie grupy chorobowe w znacznej mierze decydują o wielkości współczynników w wielu województwach (tab. 8).

Uwagę zwraca bardzo duża, prawie 16-krotna rozpiętość współczynnika zapadalności na choroby narządu głosu u pracowników edukacji. Najniższy współczynnik odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim, a najwyższy w wielkopolskim, odpowiednio 0,5 i 8 przypadków na 10 tys. pracujących.

W celu uzyskania informacji o głównych źródłach powstawania chorób zawodowych sporządzono listę przedsiębiorstw, w których w 2010 r. stwierdzono 10 i więcej przypadków tych chorób. Znalazło się na niej 18 przedsiębiorstw, głównie kopalń węgla kamiennego. Ogółem stwierdzono tam 823 przypadki chorób zawodowych, co stanowiło 28,1% wszystkich zachorowań w Polsce. Jeśli weźmie się pod uwagę grupy najczęściej rozpoznawanych chorób zawodowych, to w tych 18 przedsiębiorstwach skupiło się 69,2% wszystkich pylic płuc, 50% przypadków zespołu wibracyjnego, 47,2% chorób opłucnej i osierdzia wywołanych pyłem azbestu, 41,1% ubytków słuchu i 27% nowotworów.

Tabela 8. Zapadalność na choroby zawodowe według województw i najczęściej stwierdzane jednostki chorobowe w Polsce w 2010 r.
Table 8. Incidence rates of occupational diseases by voivodeships and most frequent nosologic units, Poland, 2010

Województwo Voivodeship	Współczynnik zapadalności na 100 000 zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Współczynnik zapadalności na 100 000 pracujących Rate per 100 000 employed persons	Najczęstsze choroby zawodowe Most frequent nosologic units
Dolnośląskie	26,8	21,9	choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice płuc, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / infectious and parasitic diseases, pneumoconioses, chronic diseases of peripheral nervous system
Kujawsko-pomorskie	32,5	23,5	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Lubelskie	29,7	16,2	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Lubuskie	22,2	17,7	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Łódzkie	10,0	6,8	przewlekłe choroby narządu głosu, pylice, choroby zakaźne lub pasożytnicze / chronic voice disorders, pneumoconioses, infectious and parasitic diseases
Małopolskie	38,8	28,2	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego, pylice / infectious and parasitic diseases, chronic diseases of peripheral nervous system, pneumoconioses
Mazowieckie	9,7	7,8	choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice / infectious and parasitic diseases, pneumoconioses
Opolskie	20,7	15,1	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Podkarpackie	12,1	8,1	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Podlaskie	52,0	29,4	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Pomorskie	25,3	20,2	ubytek słuchu, choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / hearing loss, infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Śląskie	79,7	67,1	pylice płuc, ubytek słuchu, przewlekłe choroby narządu głosu, przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / pneumoconioses, hearing loss, chronic voice disorders, chronic diseases of peripheral nervous system
Świętokrzyskie	32,4	18,7	choroby zakaźne lub pasożytnicze, choroby skóry / infectious and parasitic diseases, skin diseases
Warmińsko-mazurskie	29,4	21,6	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Wielkopolskie	15,6	11,7	przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze, ubytek słuchu / chronic voice disorders, infectious and parasitic diseases, hearing loss
Zachodniopomorskie	39,6	30,6	choroby zakaźne lub pasożytnicze, ubytek słuchu / infectious and parasitic diseases, hearing loss

WNIOSKI

1. W 2010 r. stwierdzono w Polsce 2933 przypadki chorób zawodowych (o 6,8% mniej w porównaniu z rokiem 2009). Największe spadki w liczbach bezwzględnych odnotowano w przewlekłych chorobach narządu głosu (o 302 przypadki) i chorobach zakaźnych lub pasożytniczych (o 159 przypadków).
2. Przy ogólnym spadku liczby chorób zawodowych w 2010 r. odnotowano w porównaniu z poprzednim
3. Zachorowalność ogólną na choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. kształtowały głównie: pylice płuc, choroby zakaźne lub pasożytnicze, ubytek słuchu i przewlekłe choroby narządu głosu, które stanowiły w sumie 74% stwierdzonych przypadków.
4. Większość (92%) stwierdzonych w Polsce w 2010 r. chorób zawodowych powstała po minimum 10-letnim okresie pracy w narażeniu na czynnik szkodliwy.

rokiem znaczny wzrost liczby przypadków pylicy płuc (o 156) i ubytku słuchu (o 70).

5. Zapadalność na choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. wyrażała się współczynnikiem 28,3 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższe wartości współczynnika odnotowano w górnictwie (368,2), przetwórstwie przemysłowym (35,3), opiece zdrowotnej i pomocy społecznej (32,9) oraz w edukacji (31,3). Bardzo wysoki współczynnik w rolnictwie i leśnictwie (418,5 na 100 tys. zatrudnionych) jest efektem przyjętej w statystyce definicji zatrudnienia i jego specyfiki w rolnictwie. W przypadku tej sekcji gospodarki bardziej miarodajny jest współczynnik liczony w stosunku do pracujących, który wynosi 26,7 na 100 tys.
6. Najwyższą zapadalnością na choroby zawodowe charakteryzowało się województwo śląskie (79,7 na 100 tys. zatrudnionych), a najniższą mazowieckie (9,7). Zróżnicowanie zapadalności w województwach jest po części oczywistą konsekwencją zróżnicowania rodzajów działalności gospodarczej, jednak 16-krotna rozpiętość współczynnika zapadalności na choroby narządu głosu

u pracowników edukacji (w województwie warmińsko-mazurskim — 0,5 przypadków na 100 tys. pracujących w tej sekcji, a w województwie wielkopolskim — 8 przypadków) powinna być przesłanką do działań wyjaśniających, czy wszędzie stosowane są jednakowe kryteria diagnostyczne i orzecznice.

7. Zachorowania na choroby zawodowe wśród mężczyzn stanowiły w 2010 r. 67,8% wszystkich stwierdzonych przypadków.

PIŚMIENNICTWO

1. Szeszenia-Dąbrowska N., Wilczyńska U., Sobala W.: Choroby zawodowe w Polsce w 2010 r. Instytut Medycyny Pracy, Łódź 2011
2. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie chorób zawodowych. DzU z 2009 r. nr 105, poz. 869
3. Główny Urząd Statystyczny: Pracujący w gospodarce narodowej w 2009 r. GUS, Warszawa 2010